

EVOLUȚIA PESCUITULUI ȘI PISCICULTURII ÎN JUDEȚUL BOTOȘANI

CONSTANTIN RUSU

„Piscicultura este un sector economic care are mari contingențe cu agricultura. Ea se desfășoară într-un mediu natural comun ce poate fi controlat, corectat de om.

Populația ce practică această activitate locuiește în cea mai mare parte în mediul rural“ consemnează lapidar I. Șandru în lucrarea sa „România—geografie economică“ ultima ediție.

Acest important sector economic a constituit obiectul de studiu în ultimii cincizeci de ani pentru mai mulți cercetători.

Grigore Antipa, botoșănean de origine mare biolog român a făcut studii profunde de economie piscicolă în perioada dintre cele două războaie mondiale, mai cu seamă pentru zona Dunării.

Ion Borcea a studiat acest aspect mai ales asupra Mării Negre

S. Cărăușu și Th. Bușniță s-au preocupat de piscicultură în general.

Pentru zona de care ne ocupăm au făcut studii mai ales specialiștii de la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași printre care amintim pe M. Apăvăloaie, V. Băcăoanu, B. Băieșu, etc.

Studii cu caracter general care interesează și tema de față sînt „Lacurile României“ de Petre Giștescu și „Istoria pescuitului și a pisciculturii în România“ a lui C. C. Giurescu.

La nivelul județului nu s-au întreprins studii speciale cu privire la acest aspect cu toate că în lucrarea „Județul Botoșani“ apărută în 1980 se menționează că „Județul Botoșani este un mare producător de pește (locul doi pe țară), amănunt care nu este lipsit de importanță, În adevăr întreprinderea piscicolă Botoșani valorifică anual din iazurile în medie 2 000 tone pește.

O studiere atentă a documentelor istorice, a lucrărilor de specialitate ne pun în fața unor date deosebit de interesante cu privire la istoricul pescuitului și pisciculturii pe teritoriul județului Botoșani. Cuprinzînd în arealul său actual partea nordică a C. Jijiei, cu condiții naturale propice amenajării de iazuri și heleștee din timpuri foarte îndepărtate, pescuitul a constituit pentru mulți din locuitorii acestei părți de țară o îndeletnicire importantă.

Vorbînd despre însemnătatea pescuitului în trecut C. C. Giurescu menționează că acesta era dezvoltat „în special în Moldova asigurînd locuitorilor pește din abundență și ieftin“, asta în comparație cu Ț. Românească și Transilvania dar vom vedea că mulți călători străini sînt impresionați de bogăția de pește a Moldovei.

În avul mediu pescuitul a devenit ocupația de căpetenie a multor călători din zona noastră nu atât pentru a-și îmbunătăți alimentația ci și pentru folosirea peștelui ca produs de schimb, pentru negoț. Prin adoptarea creștinismului, peștele a devenit aliment predilect — înlocuind carnea — pentru călugării numeroaselor mănăstiri, mai ales în timpul posturilor dar și un aliment obișnuit în timpul anului.

Marile bălți și gârle, apoi iazurile special amenajate erau surse sigure de mari ciștiguri pentru marii proprietari.

Spicium în continuare citeva din mărturiile scrise care demonstrează importanța ce se acordă în evul mediu pescuitului și pisciculturii pe teritoriul județului Botoșani.

Ca o primă perioadă de construire și extindere a iazurilor este socotită aceea cuprinsă între sec. XV — XVI.

„Alexandru cel Bun întărește celor trei fii ai lui Ioan vornicul, la 3 iunie 1429, mai multe sate între care unul „pe Iubăneasa, la iaz“.

La 18 februarie 1445, Ștefan voievod, întărește lui Mihail logofătul două sate și „iazul la Jijioara uscată“. Iar un călător german care a avut prilejul să cunoască Moldova în timpul primei domnii a lui Petru Rareș, spunea că țara „e plină de ogoare de vii, de turme de heleștee, de bălți cu pești aleși și feluriți“.

Italianul Cromo arată prin 1564—1565 că Moldova e „foarte bogată în peștii cei mai aleși“, iar ieziuitul ungar Paul Beke, care vizitează Moldova în 1664 spune „Țara.... întrece alte țării cu numărul de heleștee și lacuri, de aici mulțimea de necrezut a peștilor.“

Mulțimea de documente și mărturii din această perioadă nu-și găsește locul în prezenta comunicare.

O a doua etapă în construcția iazurilor și heleșteelor și pentru teritoriul județului Botoșani o constituie sec. XVII — XVIII. Lângă satul Lișna aproape de Dorohoi era „heleșteul bradului“ numit așa după vreun brad care crescuse probabil pe malurile lui: La 4 februarie 1662 Eustație Dabija îi întărea lui Toader Jora. În hotărnicia din 26 august 1668 a satului Verbia are ca punct de plecare și de reper, între Broscăuți „iazul carasului“ soi de pește obișnuit pentru apele din zonă.

Interesant este numele unui iaz de baraj natural de pe Miletin atestat în documentele din 1 sept. 1619 și 3 aug. 1620 numit „iazul lui Dumnezeu“ despre care se dă următoarea lămurire „am mersu cu acci oameni buni tot pe matca Meletinului..... pînă unde se cheamă iazul lui Dumnezeu, unde s-au năruit dialu de asupra Miletinului“. Rezultat deci dintr-o alunecare de teren masivă nefiind făcut de cineva anume ci de un fenomen al naturii, oamenii l-au numit ca atare după credința lor. Într-un document din aprilie 1636, de la Vasile Lupu apare „iazul cel mare mai sus de Dorohoi despre care se știe că era străbătut de Jijia și alimentat de izvoare și de piriul Bukai.

Referiri, la acest iaz sau iezer, ceea ce ar putea însemna și lac natural după unii, avem cu mult înainte, respectiv la 7 martie 1587, 5 august 1620.

În zona Dorohoiului se vorbește și despre iazul lui Cirstea zăpazul lui Toma Porcarul, iazul lui Badeiu, ripa din iezer, iazul Pribeagului, sau de satul Pescari, vecin cu Șendriceni. Numele de pescari ne vorbește de la sine de ocupația de căpătii a locuitorilor săi care „vîneau“ pește din „iezer“ cum

spun documentele. Acest sat mai era menționat la 1735 ca „săliște a mănăstirii Bîrnova. Astăzi fie că a dispărut, fie că și-a schimbat numele“ spune C.C. Giurescu. Noi înclinăm să credem unul și același sat cu satul Iezer.

Pe la 1670 Iezerul Dorohoiului se afla în proprietatea mănăstirii Sucevița, Dragomirna și Bîrnova. Aflăm aceasta dintr-o plîngere adresată la domnia lui Duca Vodă — 31 ian. 1670, precum că tirgoveții și chiar șoltzul „vinează peștele din iezel“.

D. Cantemir în *Descriptio Moldaviae* pomeneste de „lacul din Dorohoi“ cu multe de pești, în timp ce medicul german A. Wolf care a stat în Iași în repetate rânduri între anii 1780 și 1798 arată că în piața orașului se aduce atîta pește în cele două zile de tirg săptămînale, încît atunci cînd nu sînt destui cumpărători el este azvîrlit nemapuțînd fi păstrat din cauza alterării.

Același medic releva mulțimea peștilor din iezelul Dorohoiului menționînd chiar că ar fi primul din Moldova.

Cu timpul însă și acesta scade în suprafață. Ghibănescu susține că avea o lungime inițială de 30 km, în 1900, scăzuse la 430 ha. e vorba numai de luciul apei, iar în 1928 lungimea lui era de numai 3 km.

O a treia etapă în evoluția iazurilor este socotită cea cuprinsă între 1801 — 1850. Cînd în 1837 iermonahul rus Partenie străbate Moldova, el trece și pe la mănăstirea Vorona, despre care arată că are „multă pădure și loc pentru piine și felurite grădini și vie . . . și două iazuri mari cu pește“ pe lîngă „multe vite și stupi cu albine“.

Apoi tot un german, W. Derblich, relevă în 1859, frecvența iazurilor sau heleșteelor în Moldova vorbind despre cantitatea mare de pește care se vinde la un preț foarte mic.

Și pentru această perioadă iazurile din preajma Dorohoiului sînt frecvent amintite de documente. Așa bunăoară la 18 decembrie 1838 în hotărnicia tirgului față de satele vecine apare și iazul Cohălaia de pe moșia vechină Cobîle — azi satul Cobîla.

În comunicarea sa din 1968, I. D. Marin, spune printre altele „dar ceia ce i-a atras mai mult pe voievozii care au făcut acest apanaj a fost mulțimea iazurilor cu pești. „Călcînd suprafața vetrelor vechi de pe Dresleuca, pîrîful lui Dumitru, Sitna și Ursoaia, ajungem la un total de 457 ha de iazuri în afară de iazul Dracșani, care era tot domnesc.

Iazul Dracșani — „iazul mare“ — împreună cu moșia Dracșani a fost dăruit de Ursachi Vistiernicul la nunta sa de către nunii cei mari Iliș Alexandru-voievod cu doamna sa“.

A patra etapă de dezvoltare a pisciculturii o constituie ultima jumătate a secolului al XIX-lea. În această perioadă iazurile mari cunosc o bună întreținere și exploatare relativ rațională dar după împroprietărirea de la 1864 multe bălți și iazuri sînt distruse prin desecări. Ne referim aici la iazurile comatate și năpădite de vegetație terenurile bălțite și bahnle care au dus la redarea de mari suprafețe agriculturii .

Oricum pentru pentru finele secolului al XIX-lea și începutul secolului nostru o evidență foarte bună a iazurilor din zonă ne-o oferă „Marele dicționar geografic al lui Lahovary“.

În aceeași perioadă locul morilor de apă este luat de către morile de abur și cele cu benzină. Părăsirea iazurilor de către proprietarii morilor duce treptat și la dispariția acestora.

Frecvența iazurilor este încă foarte mare și prezența lor este la tot pasul pe teritoriul județului nostru. Aproape că nu este localitate să nu aibă câteva iazuri și mai multe heleștee. Spre exemplu: Darabani cu 11 iazuri din care iazul Turcului cu 42 ha, iazul Mihalcei cu 22 ha. Jepăria, cu 22 ha, toate cu pești buni și raci, Dimăchenii cu 21 iazuri, Dersca cu 3 iazuri, etc.

Numai pentru fostul județ Dorohoi se dă în lucrarea amintită o listă de 20 iazuri mari cuprinse între 21 ha. și 430 ha. Cel mai mare se menține iazul Dorohoiului cu 430 ha. pe Jijia, urmat de iazurile: Mănăstireanul 315 ha, Roznovanul — 315 ha, Hanul — 214 ha.

Suprafața totală a celor 20 iazuri mari din fostul județ Dorohoi însumează 1925, ha, și asta fără a socoti mulțimea iazurilor și heleșteelor sub 20 ha.

Despre toate aceste iazuri se spune că erau pline cu pești frumoși, mulți raci și chișcari.

Călătorul slav D. Roscovich, semnalează în jurnalul său că la Dorohoi, în 1762 a găsit „raci și diferite specii de pești“. Așa se face că stema veche a ținutului Dorohoi înfățișează un rac, așa o găsim în pecetea cea mare a lui Mihai Sutz. Ea simbolizează abundența în raci a iazurilor și cursurilor de apă de prin această parte a țării.

Și stema modernă, de după primul război mondial, a județului Dorohoi a adoptat același simbol. El (simbolul) este prezent și pe frontispiciul clădirii Muzeului de Științele Naturii din Dorohoi, un motiv în plus pentru care a apărut ideea construirii la subsolul clădirii a unui acvariu modern.

Urmează o perioadă de declin a pescuitului mai ales după anul 1921. când are loc o nouă mare împroprietărire. Declinul se mai accentuează în preajma celui de-al doilea război mondial. Numărul iazurilor s-a redus odată cu dezvoltarea agriculturii de tip cerealier. Ion Atanasiu (1938) apreciază că în cîmpia Moldovei s-au desființat iazuri pe o suprafață totală de 10.000 ha.

Întru-cît, așa după cum menționa Th. Bușniță (1935) „că terenurile bune pentru agricultură, sînt și bune pentru heleștee“, între agricultură și piscicultură s-a iscat un conflict taciturn mai ales în perioada modernă.

În 1950 situația pentru Cîmpia Moldovei era foarte proastă. Se ajunsese numai la 50—60 iazuri funcționale. În 1963 existau 660 de iazuri și vetre de iazuri, care au început să fie redatate circuitului piscicol, cu o suprafață totală de 9 800 ha. În 1969 320 dintre acestea, cu o suprafață de 6 350 ha, erau deja utilizate sistematic.

Pentru județul Botoșani iazurile constituie un element indispensabil din peisaj. Iazuri ca Dracșani, Hănești, sau cele recente de pe Siret de la Bucecea sau de pe Prut de la Stînca — Ștefănești sînt adevărate lacuri. Există în prezent șantieri pentru noi amenajări pe Miletin, Jijia sau Bașeu, acțiunea trebuind continuată la nivelul C.A.P.-urilor, I.A.S.-urilor sau chiar la nivelul gospodăriilor țărănești cu posibilități în acest sens. În ultimul caz este vorba de heleștee.

Iazurile sînt o necesitate nu numai pentru piscicultură, ci și pentru asigurarea rezervelor de apă necesară agriculturii, producerii de energie și mai

ales pentru regularizarea cursurilor de apă. Ne-am cam grăbit cu desecările ca și în cazul înlocuirii cailor cu mașinile.

E drept că flora noastră de pescuit a crescut foarte mult în ultimul timp, de la 4 traulere în 1968 la 31 în 1975 și la aproape 50 în prezent. Dar să nu uităm că din oceane iau pești aproape toate țările, în timp ce din iazurile noastre nu pescuim decât noi.

B I B L I O G R A F I E

- GRIGORE ANTIPA, *Pescăriile României*, Buc., 1939
 GRIGORE ANTIPA, *Politica de stat în chestiunea pescăriilor domeniatale*, Buc., 1922
 GRIGORE ANTIPA, *Punerea în cultură a regiunilor băltoase a (le) României*, Buc., 1927
 GRIGORE ANTIPA, *Intensificarea producției pescăriilor*, Buc., 1935
 VASILE BĂCĂUANU, *Podișul Moldovei*, Ed. șt. și enciclopedică. Buc., 1980.
 THEODOR BUȘNIȚĂ, *Cartea crescătorilor de pește col. Cartea satului*, Buc., 1935
 ANDREI CARDAȘ, *Județul Botoșani*, col. Județele patriei, Buc. 1980
 ANDREI CARDAȘ, *Botoșani — ghid turistic*, Ed. sport-tur., Buc. 1983
 PETRE GIȘTESCĂ — *Lacurile din România*, Ed. Academiei R.S.R., Buc. 1971
 IOAN ȘANDRU, *România — geografie economică*, Ed. did. și ped., Buc. 1979
 VICTOR TUFESCU, *România*, Ed. științifică, Buc., 1974
 C. C. GIURESCU, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1964.
 * * *, *Botoșani — istorie și contemporaneitate*, Culegere de comunicări științifice, Comitetul de Cultură al Jud. Botoșani.
 * * * — *Terra nostra*, Culegere de comunicări științifice, Buc. 1969
 MIHAI APĂVĂLOAIE — *Pescuitul în Cimpia Moldovei*, Analele Univ. Al. I. Cuza. Iași, 1958
 G. I. LAHOVARI, *Marele dicționar geografic al României*, Buc. 1900.